

ધ્રુવ તારક

શ્રી માણેકલાલ પટેલની જીવનકથા

મોહનલાલ પટેલ

ધ્રુવતારક

શ્રી માણેકલાલ પટેલની જીવનકથા

મોહનલાલ પટેલ

સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ

કડી

2025

Dhruvtarak: Shri Maneklal Patelni Jivankatha
By Mohanlal Patel
Published by Vallabhbhai M. Patel, Chairman,
Sarva Vidyalay Kelavni Mandal, Kadi - 382715

First edition, 2013
Reprint : 2015
Second edition : 2025

© મોહનલાલ પટેલ

પૃષ્ઠ : 18+222

કિંમત : ₹ 200

પ્રકાશક
વલ્લભભાઈ એમ. પટેલ
ચેરમેન
સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ,
રેલવે સ્ટેશન સામે, કડી - 382715, જિ. મહેસાણા, ગુજરાત

લે-આઉટ-ટાઇપસેટિંગ
શારદા મુદ્રણાલય
201, તિલકરાજ, પંચવટી પહેલી લેન, આંબાવાડી, અમદાવાદ-6.
ફોન : 079-26564279, 9825723520 ઇ-મેઈલ : sharda.mudranalay@gmail.com

મુદ્રક
ભગવતી ઓફસેટ
સી/12, બંસીધર એસ્ટેટ, બારડોલપુરા, અમદાવાદ-380004
M. 9825326202 email: bhagwatioffset@yahoo.com

શ્રી માણેકલાલ એમ. પટેલસાહેબ

જન્મ : તા. 1 ફેબ્રુઆરી, 1929 * અવસાન : તા. 12 જાન્યુઆરી, 2012

અનુક્રમ

૧. જન્મભૂમિ : વતન.....	૧
૨. એક આકરો ડામ.....	૬
૩. પ્રાથમિક શિક્ષણ.....	૧૦
૪. સર્વ વિદ્યાલયમાં.....	૧૪
૫. ગુજરાત કોલેજમાં.....	૨૩
૬. સી. ઓ. સાહેબ.....	૨૮
૭. ભાગ્યોદય હોસ્પિટલના સેટલર.....	૩૮
૮. સમાજસેવાનું પ્રથમ કદમ.....	૪૪
૯. ઑઈલ, જિનિંગ, પ્રેસિંગની દુનિયામાં.....	૪૯
૧૦. ચેરમેન : કડી નાગરિક સહકારી બેન્ક.....	૫૬
૧૧. સિંહપુરુષ કેમ છેતરાયો.....	૬૪
૧૨. મેજર ઑપરેશન.....	૭૨
૧૩. ઊલઝામાં કામ ઉકેલ્યાં.....	૭૭
૧૪. કાળુપુર કોમર્શિયલ સહકારી બેન્ક કન્યા કેળવણી સંકુલ.....	૮૬
૧૫. ફાર્મસી કોલેજ.....	૯૪
૧૬. એન્જિનિયરિંગ કોલેજ અને પોલિટેક્નિક સંસ્થા.....	૧૦૨
૧૭. નર્સિંગ કોલેજ.....	૧૦૫
૧૮. કડી સર્વ વિશ્વવિદ્યાલય.....	૧૦૯
૧૯. કેળવણીવિદ્ સંચાલક.....	૧૧૨
૨૦. સાહિત્યના સંગી.....	૧૨૦
૨૧. એક બૃહદ્ પરિવારના મોભી.....	૧૨૮
૨૨. ગુસ્સો નહીં, પુણ્યપ્રકોપ.....	૧૪૩

૨૩. વાણીસંમોહન.....	૧૪૭
૨૪. માણેકલાલ : અમારા તો સી.ઓ. સાહેબ જ !.....	૧૫૩
૨૫. સંબંધોનો અદ્ભુત માણસ.....	૧૬૦
૨૬. મહાજનપરંપરાના માણસ.....	૧૬૯
૨૭. સાચના સાથી.....	૧૭૪
૨૮. સ્વયંસિદ્ધ પુરુષ.....	૧૮૨
૨૯. પ્રકૃતિ અને પર્યાવરણ.....	૧૮૯
૩૦. જ્યાં ફિરસ્તાઓ ડગ માંડતાં ડરે છે.....	૧૯૪
૩૧. જીવનકિતાબનું અંતિમ પાન.....	૧૯૮
૩૨. એક બીજા છગનભાએ વિદાય લીધી.....	૨૦૨
૩૩. માન, અકરામ અને અંજલિ.....	૨૦૮
● સંસ્થા પ્રશસ્તિ ગીતો.....	૨૧૭

‘મેં આ પુસ્તક કેમ લખ્યું ?’

“માણેકલાલભાઈનું કામ ભગીરથની યાદ આપે એવું છે. ભગીરથે તો એક જ ગંગાનું અવતરણ કરાવ્યું હતું. માણેકલાલભાઈએ તો અનેક જ્ઞાનશાખાઓની ગંગાઓનાં અવતરણ કરાવ્યાં છે. આમ હોવા છતાં એમના વિશે કશું ન લખાય તો લોકો કદાચ લાંબા સમય સુધી યાદ કરતા રહે એ ખરું, પણ એ જે હતા, જેવા હતા એ વિશેનું જ્ઞાન ધીરેધીરે ધૂંધળું થવા લાગે અને એમના મૂળ સત્ત્વ (essence)ને પરખનારા ભાગ્યે જ જડે. આવું ન બને એટલા માટે મેં આ પુસ્તકની રચના જરૂરી બલકે અનિવાર્ય ગણી છે એટલે એ તૈયાર કર્યું છે. આ કરવાથી માણેકલાલભાઈના વ્યક્તિત્વને કેટલો ન્યાય આપી શકાયો એ તો કહી શકાય એમ નથી, પણ એક ધ્રુવપુરુષ વિશે લખવામાં મને આત્મસંતોષ થયો એ મારું સદ્ભાગ્ય માનું છું... માણેકલાલભાઈ વિકાસ અને પ્રગતિના માર્ગ પર ધ્રુવતારકની જેમ સૌના પથપ્રદર્શક. સદા અડગ અને અચલ તેથી પ્રેરણાદાયી... માણેકલાલભાઈ સાથેના પાંચ દાયકા કરતાં વધારે સમયના નિકટના સંબંધોના કારણે એમના જીવનની કેટલીક ઘટનાઓના અનુભવને એમણે અંગત ન રહેવા દેતાં એને જીવનરહસ્ય (ફિલસૂફી)રૂપે સ્વીકારીને સર્વાનુભવનું કારણ બનાવી હતી એ હું જોઈ શક્યો હતો... એમણે હાથ પર લીધેલાં કેળવણીનાં કાર્યોમાં વિદ્યાર્થીને બરાબર નજર સમક્ષ રાખ્યો. એનો અભ્યાસ સુગમ બને એ માટે એમણે આંખ મીંચીને વિદ્યાર્થી માટે સગવડો ઊભી કરી. ભૌતિક સગવડો ઊભી કરી અને આર્થિક રાહતો પણ આપી. શિક્ષણવ્યવસ્થા પણ ઉત્તમ પ્રકારે ગોઠવી. આમ, ઘણી રીતે એમણે જીવનના અનુભવોને ફિલસૂફીમાં ફેરવ્યા હતા. જેનો લાભ ઘડતર અને વિકાસ પામી રહેલા વિદ્યાર્થી—વિદ્યાર્થિનીઓને ભરપૂર માત્રામાં મળતો રહ્યો. માણેકલાલભાઈના જીવનમાંથી પ્રેરણા મળી રહે એવું ઘણુંબધું પાથેય છે. શ્રદ્ધા છે કે આ ગ્રંથમાંથી પણ એવું કેટલુંક મળી રહેશે.”

– મોહનલાલ પટેલ

સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ
કડી

2025

